

Извори отпора новим научним сазнањима у полемистици

УДК 355.4.001

Мр Душан Вишњић, пуковник

У настојању да утврди препреке новим научним идејама и истинама формулисаним и представљеним јавности у облику хипотеза (теорија), аутор иде *in medias res*. Издвојивши пет комплексних категорија отпора, сматра да је на првом месту по значају војна доктрина и из ње изведена субдоктринарна документа. Наша војна доктрина јесте „Стратегија оружане борбе“. Она је затворен, одбојан скуп ставова непоуздане сазнајне вредности, којем нису потребна никаква нова знања. Други комплекс отпора научном сазнању чине незадовољавајући услови научне делатности (непостојање циљева и стратегије, расположење војног врха, модел операција и комуникација у сукобу са субординацијом, степен научне конституисаности полемистике и кадрова). Трећи тип отпора чини искуство из оружане борбе и његова фетишизација. Четврта врста отпора научној спознаји јесте негативни војнички дух, а пета – здраворазумска основа сазнајне моћи официра.

Обрадивши тих пет категорија отпора новим хипотезама (теоријама) у полемистици аутор је указао на њихове бројне практичне последице и наговестио могућа решења уочених проблема.

Увод

Паскал је за човека рекао да је “... између све и ништа“ (*entre rien et tout*). Верујем да би човек био знатно ближи првој, пожељној Паскаловој крајности да је хтео и могао у прошлости, да жели и може сада, и кад би змогао снаге да делује у будућности у духу Кантовог категоричког императива: „Поступај тако да максима твоје воље може важити и као принцип општег законодавства“. Иницирањем, по властитом моралном и професионалном суду, расправе о отпорима новим сазнањима у домену војног логоса, отпорима који спутавају и умртвљују војну мисао, а тиме и војну праксу, ослоњену на војну доктрину, чине диспраксивном (привидном праксом, нецелисходним деловањем), настојим да се придржавам те познате Кантове етичке норме, јер сматрам да би чак и једно сасвим прелиминарно упозорење јавности на проблем могло бити од веће користи него бескрајно ћутање о њему. Кочнице напретка ником не доносе такве невоље као малим народима и њиховој политичкој организацији – држави. Први корак на једном мукотрпном путу уклањања препрека афирмацији науче истине јесте свест о препре-

кама, као и савесно и одговорно тражење могућности за њихово брзо отклањање.

Подстицај за размишљање о теми отпора новим научним сазнањима дао ми је Станиша Новаковић својим делом *Хипотезе и сазнање*. Разматрајући проблеме научних револуција Новаковић, у петој глави своје књиге, део простора посвећује питању отпора које научници пружају новим хипотезама (теорије),¹ па из неопимне ауторове елаборације питања издвајам неке значајне моменте.

Веома је мали број срећника међу најистакнутијим научницима чије су идеје прихватане без озбиљнијег противљења. Сви остали су наилазили на отпоре приликом откривања (објављивања) нових научних истина. Поводом отпора научника новим хипотезама Макс Планк је резигнирано констатовао да су уверавања противника узалудна, јер они једноставно неће „да виде светлост“, зато треба сачекати да они помру и да израсте генерација којој ће нова истина бити блиска. Културна ситуација одређеног тренутка не иде у прилог науци. Међутим, наука сама мора да спречи негативно деловање разних идола (предмети слепог обожавања, фетишизиране функције и личности), предрасуда или културног слепила. Основни извори отпора у култури једног доба јесу: отпори који потичу из основних појмова и теорија које владају научним мишљењем одређеног времена; методолошка оријентација; религиозне идеје научника и модели друштвене интеракције (релативни социјални статус предлагача, модели специјализације који преовлађују у некој науци, научне установе и публикације, супарништво разних школа и однос старијих и млађих научника).

Но, и поред бројних типова отпора, аутор наглашава да је погрешно закључити да у науци има више отпора и одбацавања, него прихватања нових хипотеза. Разлог је тај што се у науци, за разлику од осталих људских активности, све више прихватају следеће основне норме: отвореност, критичност, ауторитет разлога и аргументације, и објективност (проверавање). Речено је и следеће: не ради се о ирационалним отпорима, јер противљење може бити рационално образложено као и разлози оних који се залажу за нову теорију. Отпор сам по себи није непожељан и не би га требало сматрати врстом болести, јер може да укаже на нове проблеме чијим се решавањем може знатно допринети науци.

Све наведено важи, међутим, само за развијену, довршену конституисану науку (наука одређеног језика, срећених искуствених чињеница с одређеног подручја стварности, дефинисаних закона, прецизних формула и идеалних шема, развијених методолошких правила, јасних исказа који формулишу норме практичне делатности, изучене историје и наука чија концепција има сасвим артикулисане властите филозофске претпоставке). Отпор који пружају научници, с подручја тако уређених наука,

¹ Станиша Новаковић, *Хипотезе и сазнања*, „Нолит“, Београд, 1984, стр. 234–238.

новим научним истинама јесте облик когнитивног супротстављања новим хипотезама (теорије) зарад одбране актуелних научних знања. Ирационални моменти у отпорима не оспоравају њихову суштину, него нас подсећају на чињеницу да су и научници људи, а „људски је грешити“.

С полемистиком,² као отвореном науком у настајању, стварању, све је другачије! Отпори тој науци су тако разноврсни и бројни да могућност захвата њиховог тоталитета остаје под сумњом. Ипак, надам се да ће, на основу конкретне проблематизације теме, бити у основи јасно барем оно суштинско: која су основна исходишта отпора не само новим полемистичким сазнањима него и полемистици као науци, шта је то што је омета и што тако успорава њено сврставање у развијене (научно) завршене науке. *Основна теза гласи: за разлику од развијених наука, у којима долази до когнитивног супротстављања научника новим хипотезама, у наукама које су у настајању јавља се мноштво несазнајних, субјективно-објективних, рационалних, ирационалних и осталих отпора новим хипотезама.* О отпорима у полемистици може да се говори условно, јер се не могу, с ваљаним разлогом, сврстати ни у приговоре, ни у замерке, ни у примедбе, ни у противљења, ни у оспоравања, ни у протесте, ни у напомене, ни у негодовања – као „отпору“ сродне речи. Од синонима „отпору“ преостају: „неслагање“ и „гунђање“, те једна туђица – „игнорисање“, која се преводи као одсуство жеље да се зна за нешто, презирање нечег, сматрање као да нечег нема. Синтезом релевантних момената значења тих речи добијамо номинално, лексичко одређење „отпора“.

На нова сазнања у полемистици гледа се с подозрењем и презиром, уздржавањем од изјашњавања о њима, остаје се на кулоарским гунђањима, а најчешће се „доживљавају“ као да се нису ни десила. Арбитарно, на основу емпиријских опажања, издвајам и таксативно наводим следеће мање-више комплексне, конкретне типове отпора.³

Први, најјачи, трајан отпор свим новим полемистичким сазнањима пружа војна професија посредством војне доктрине. У нас је то *Стратегија оружане борбе* и из ње дедукована посебна и појединачна доктринарна документа. Доведена у однос с полемистиком, војна доктрина би, фигуративно речено, требало да буде *de facto* њена ћерка,⁴ са свим последицама које произилазе из те најтешње родбинске везе. Теоријски гледано, такав би однос требало да буде, међутим, у пракси је све тумбе окренуто: војна доктрина је „мајка“ која не допушта ћерки полемистици да одрасте! *Други, комплексан тип тихог, али респективног отпора чине*

² У овом тексту користићу искључиво термин „полемистика“ уместо, за ознаку науке, сасвим непримерене синтагме „ратна вештина“, јер сматрам да је у нашој периодици последњих година наведено довољно ваљаних разлога за његово дефинитивно прихватање прво од стране научних радника, а затим и од струке која га, засад, дочекује поприлично злурадо и с не мало цинизма.

³ Узети су арбитарно зато што сматрамо да би, у овој прилици, настојање на методолошком перфекционизму класификовања „отпора“ било нефункционално, јер тема није теоријске, него метатеоријске природе.

⁴ Полемистика би за војну доктрину морала да да темељна одредишта, остало би дале друге војне науке и друштвене могућности конкретне државе.

(не)услови научне делатности у области полемистике. Први је услов научног рада – јасни циљеви и стратегија. Бавити се науком без јасне сврхе и стратегије (те делатности) не значи ништа друго до вегетирање у вредносној дезоријентацији, без реалне наде у налажење излаза. Мало је савремених војски које поседују артикулисану научну сврху. Други услов постојања научног рада јесте воља војног врха да такву делатност подржи. Трећи услов је усвојени модел операција и комуникација у истраживању. Четврти услов је степен научне конституисаности полемистике. Пети услов (по значају први!) јесте кадар. *Трећу, релативно самосталну, врсту отпора чини искуство из оружане борбе и његова фетишизација.* Без напуштања једног, у основи, ригидног става о искуству као непосредном и скоро једином исходишту војне доктрине полемистика нити може, нити би требало да се развија као наука. *Четврти тип отпора је негативни војнички (војни) дух (менталитет)* извесног броја официра, под којим се подразумевају скученост, сапетост, изопаченост, отуђеност и извештаченост духовне структуре, која не обезбеђује било какав интелектуални помак, него стагнацију личности, а тиме и оптималну ентропију војне организације. *Пети (овом приликом последњи – не по значају) тип отпора (новим) полемистичким научним сазнањима јесте здраворазумска основа сазнајне моћи официра.* Здрав људски разум ослања се на тзв. *logici utens* или логику којом нас, сваког у одређеној мери, дарује природа. Но, та логика не може бити критеријум ваљаног мишљења. Такав критеријум је једна друга логика – *logica docens* (логика која се учи), без које нема пута у науку, до научне истине.

Војна доктрина као брана новим полемистичким сазнањима

Ако бисмо тражили праузрок контроверзи везаних за доктрину,⁵ посебно војну, готово неминовно бисмо застали код два у основи поларизована, односно супротна значења те речи: 1) наука или учење, и 2) практично, тј. стручно знање. Размишљање о актуелној позицији војне доктрине у нас доводи до парадоксалног „открића“: она је истовремено и наука (учење) и практично (стручно) знање?! Тако је записано у нашем општем доктринарном документу („општем“, јер би из њега требало да буду изведени посебни доктринарни документи) *Стратегији оружане борбе*. Но, не само да тако пише, него је такав фактички статус *Стратегије оружане борбе*, у који мало ко сумња. Али, ако се није сумњало у њену неопходност као доктрине, као програма стручне делатности војске (није ни требало, нити ће бити потребно у догледној будућности!), нити се оспоравао њен научни дигнитет (што је било насушна потреба и оне и ове војске!), било је много незадовољника овом или оном њеном одредбом. Њихова незадовољства, премда

---

⁵ Овом приликом не намеравам да се поново бавим промишљањем квинтесенције доктрине, јер сам то учинио у „Војном делу“ бр. 1/95.

се никад нису стопила ни у таласиће, а камоли у неке рушилачке таласе велике снаге, упозоравала су да на размеђу миленијума ипак нешто није у реду с библијском „универзалношћу“ доктрине. Осамдесетих година незадовољство доктрином добило је нове, дотад код нас непознате форме у радовима постдипломаца, као и магистара и доктора ратне вештине. Научна фундираност доктрина озбиљно је доведена у питање промишљањем доктринарних одредби с позиција најновијих достигнућа филозофије науке као својеврсне опште метаметодологије. Резимирајући резултате напора усмерених на доказивање научне неутемељености скупа доктринарних знања (није систем знања!), указујем на моменте који се на пасиван, али довољно поуздан начин успешно одупиру продору нових истина у војну духовну сферу. Реч је заправо о фетиш својствима доктрине која су јој сасвим неоправдано придата ради очувања лажног научног дигнитета.

1. Доктрина поседује, бар засад, такав имунитет, тј. способност одупирања науци, да јој нису потребна никаква додатна ни превентивна ни куративна средства. Она на науку не реагује, јер с њом не ступа у било какву реакцију. Због те особине наука се у односу на доктрину не јавља ни као инхибитор, ни као катализатор процеса у којима се доктрина повремено нађе. Доктрине се, што се нас тиче (мислим на нашу војску), не дотичу било какви истраживачки процеси, јер се она не обазире на било који научни фонд, она ни од једног не полази, ни на један се не ослања. Пројектовање, предистраживање, истраживање, нова сазнања и њихово укључивање у постојећи фонд научних знања могу се дешавати тихо и кумулативно, или бучно и револуционарно – сасвим је свеједно. Они који брину о доктрини нова сазнања доживљавају као да се нису појавила.

Према односу према науци доктрина је слична религији. Религија се одређује као поштовање бога и богова. Суштина религијског мишљења и схватања је веровање у догме и ауторитете по принципу „*Roma locuta causa finita*“ (ако је у Риму речено ствар је готова), тј. кад папа одлучи, нико не сме другачије да мисли. Суштину доктринарног мишљења и схватања не би било оправдано свести на специфичну форму догматизма – доктринарство, али би већа грешка било неуказивање на његову сасвим озбиљну, па и забрињавајућу присутност у нашој војсци. Но, ако је сличност религије и доктрине несумњива, за однос теологије и доктрине то се не би могло рећи. Јер, док се теологија бави изворима, историјом и учењем неке религије, доктрина⁶ остаје на позицијама објекта којим би требало неко да се бави барем у теолошком смислу,⁷ јер би то био почетак каквог-таквог уобличавања (кристализације) и диференцијације, засад прилично аморфних војних знања, која означа-

⁶ У нас се, пре неколико година, појавила књига Бери Р. Поузна *Извори војне доктрине*, чији наслов веома мало одговара садржају.

⁷ Тај „неко“ требало би да буде полемистика као ортодоксна војна наука. Разуме се да би структура „питања“ која би полемистика постављала морала да буду знатно богатија од оних које поставља теологија.

вамо (или не означавамо!) јединственом синтагмом „ратна вештина“. Почетак процеса кристализације омогућио би окретање доктрине војној науци као науци у настајању, јер јој припада као природни део њеног система.

2. Изопачена, непожељна постојаност доктринарних ставова једно је од оних својстава војне доктрине којима се она одупире било каквом новом сазнању, новој научној истини. Научне теорије поседују способност развоја, побољшања, којима неутралишу тешкоће које првобитно нису биле у стању да савладају. Доктрина, с обзиром на чињеницу да се дистанцира од науке, не поседује ту способност, и због тога се о њој може с резервом говорити као о теорији.⁸ Покретачи доктринарних промена су војне науке, посебно полемистика, али залудни, јер су доктрине, понекад и негде, постојаније од државе.⁹ Војна професија је залутала 1991. године с војном доктрином СФРЈ, посебно кад је реч о стратешкој оријентацији и стратешким решењима. У какве невоље могу dospети ова војска и ова држава ако буду истрајале на копирању и козметичко-идеолошким корекцијама старе доктрине – није тешко предвидети. Парафразирајући Хегелову мисао да је политика трагедија нашег времена, рекао бих да је изопачена постојаност доктрине један од услова за могућну трагедију нације. Ради отклањања тог „услова“ крајње је време да се иницира зачетак новог методолошког приступа и практичног третмана постојаности појединих доктринарних одредаба и доктрине у целини.

3. Као научно непроверена, доктринарна знања не могу бити поуздан ослонац за развој нових научних теорија у полемистици, нити за формулисање нових доктрина. Дакле, између актуелне доктрине, с једне стране, и евентуалне, нове доктрине, а посебно нових полемистичко-научних теорија, с друге стране, нема правог моста. Не може се рећи да ту некакви типови веза не постоје, међутим, о њиховој валидности нема података, па би сва постојећа доктринарна знања ваљало преиспитати научно верификованим методама. Због такве, у основи, неприродне везе између старих и нових војних знања, уз фаворизовање старих, нове научне идеје не могу пасти на плодно тло. То је нови аспект пасивног доктринарног отпора полемистичкој спознаји.

Доктринарна теорија није научна теорија пре свега због тога што је њена појмовна апаратура неразвијена. Заправо, она је сведена на збирку емпиријских, номинално-нормативних појмова који, у логичком смислу, стоје скоро потпуно независно један од другог. Зато такву теорију није могуће ни поправљати, ни усавршавати с намером творбе научне теорије. С доктринарног аспекта, доктринарној теорији се не

⁸ Кант је и скупове практичних правила (каква је у основи доктрина) називао теоријама, уз услов да су ставови такве теорије замишљени као принципи одређене општости.

⁹ (1) Пруски генералштаб се носио мишљу, средином прошлог века, да напусти Шарнхорстове и Гнајзенауове идеје и да „оживи“ доктрину Фридриха II Великог, стару скоро читав један век. (2) Ми мало шта мењамо у доктрини СФРЈ премада имамо нову државу и нову војску.

може упутити замерка на недовољној или минималној сазнајној улози њених појмова. Међутим, с научног аспекта таква примедба је оправдана, јер управо због такве епистемолошке природе наведених појмова доктринарна теорија (званично проглашена научном) не успева ништа да објасни, а таква теорија, како је познато, мора бити превазиђена.¹⁰ Филозофија науке тврди да је најекономичнији пут напредовања у науци – преко мртвих теорија. *Залажем се за то да доктринарну теорију прогласимо научно мртвом теоријом како бисмо се дефинитивно ишчупали из тог својеврсног живог блата и прекинули с недогледним дискусијама о тој теми.*

Прави напредак у науци постиже се смењивањем постојећих теорија, у нашем случају *Стратегије оружане борбе* као „основног научног штива“, ради одлучног искорака ка аутентичној војној науци – полемици. Била би то једна од највећих научних револуција, јер она нигде није тако потребна као у сфери војног мишљења. Ми смо дужни да дефинитивно раскинемо са старим доктринарним традицијама и да прихватимо ново научно схватање. Не можемо се задовољити стањем критичких опсервација које никог не обавезују да по њима поступи! Указивање на грешке мора довести до њиховог исправљања. Без потпуне револуције у мишљењу и спознаји војних феномена мале нације имају слабе изгледе да се изборе за самосталну државу и оптималну независност у свету доминације војног чиниоца.¹¹ Филозофија науке поставља питање: глобална или локална научна револуција? У војној науци та дилема је вештачка, јер се из тешкоћа теоријско-методолошке природе, у којима се већ веома дуго налазимо, може изаћи само радикалним рушењем заблуда да је војна доктрина исто што и наука. А кад (и ако) то будемо учинили мораћемо, по угледу на развијене науке, да се одговорно бацимо на трагање за научним истинама о оружаном борби, јер ћемо једино тако моћи у будућности да формулишемо и поуздана доктринарна решења.

4. Војна доктрина пружа отпор новим полемистичким знањима као својеврсни *contradictio in adjecto* (који упркос свему опстаје), јер јој се придаје оно значење које заиста нема. О чему је реч? Јасно је да сада ретко ко употребљава реч „доктрина“ у значењу „наука“ или „учење“, и то је сасвим у реду. Претпостављам да се о војној доктрини с најмање права може говорити као о науци, јер она није ништа друго до стручно знање за прошлост и садашњост, с толико slabим и нејасним назнакама будућности да је неоправдано сврстати је у нормативна документа. Покушају да поткрепим тај радикални став следећим чињеницама:

¹⁰ У више наврата у овом часопису и на другим местима указивао сам на битну разлику између доктринарних и научних знања. Овом приликом желим само да подсетим и на следеће опште моменте који на апстрактан, али и довољно уверљив начин говоре о ненаучној природи доктрине: поседује бројне недоследности и парадоксе, немонолитна је, веома је тешко утврдити шта је у њој инваријантно итд.

¹¹ На једној од последњих седница Савета НАТО-а закључено је да ће војни чинилац бити доминантан најмање до краја прве деценије 21. века.

(1) Свет још нема историју војних доктрина, а без историје ми не можемо сазнати, чак ни наслутити, суштину тог система. Парафразирајући једну Марксову мисао о значају истраживања историје једног објекта, за генезу (настанак и развој) војне доктрине може се рећи да обезбеђује не само схватање садашње логичке структуре, већ баца светлост на питање будућности доктрине и могућности њених накнадних промена.¹²

(2) На основу претходно реченог, посредно се може закључити да је, барем засад, војна доктрина свет по себи, јер премда се она мењала делатношћу човека не знамо, на поуздан начин, како је и зашто до тих промена долазило. Када бисмо то знали били бисмо у могућности да предвиђамо будућа искуства, што би значило да смо на путу открића својеврсног доктринарно-телеолошког детерминизма. Међутим, творци војних доктрина нису поштовали познату позитивистичку (сасвим разумну!) максиму, која (слободно преведена) гласи: треба знати да би се могло предвидети (*savoir pour prévoir*). С обзиром на природу доктринарних знања, ауторима војних доктрина бих поручио: нека доктринарна знања и даље буду стручна, али знатно поузданија, а предвиђања препустимо полемистици као и ортодоксној, фундаменталној војној науци, јер ће тада и ставови који регулишу норму практичне делатности (основа доктринарних исказа) имати бар посредну проспективност. *Savoir pour prévoir* има свој наставак који гласи: потребно је предвидети ради предупређивања, односно спречавања непожељних исхода (*prevoir pour prevenir*).

(3) Војна доктрина је псеудонаука, јер је досад све „објашњавала“ *post factum*, а оскудевала у предвиђањима. Та објашњења су последица њеног, скоро искључиво, емпиријског порекла. Заправо, доктрине су искуствена уопштавања или ставови чији релевантни услови нису прецизно него само делимично утврђени.¹³

Дакле може се закључити да иако је војна доктрина очигледан *contradictio in adjecto* (ненаучна наука!), на шта су, на овај или онај начин, указале бројне хипотезе само у последњих седам-осам година, она и даље опстаје као војна наука.¹⁴ Шта је то што нас спутава да нешто променимо?

5. Чудна симбиоза успостављена је између доктрине (*Стратегија оружане борбе*) и модерне методологије, посебно методологије друштвених наука, јер ни једној ни другој не доноси користи (што је иначе основно својство симбиотских односа) и јавља се као специфичан тип отпора продору нових, посебно методолошких сазнања у војну духовну сферу.

¹² У ИРВ већ се дуже од године истражује историја ратне вештине (полемистике) јер сматрамо да без изучавања тог конституенса полемистика не може да постане наука.

¹³ Војин Милић, *Социолошки метод*, „Нолит“, Београд, 1978.

¹⁴ У том периоду објављено је у издању НИУ „Војска“ око 80 нових дела (хипотеза!) у области полемистике.

Творци методологије (тзв. наше) ратне вештине начинили су грешку „погрешног закопчавања првог дугмета“, јер су војну доктрину као својеврсну *docta ignorantia* прихватили као неспорно научно знање којем још само недостаје методолошка компонента да би и званично било признато. Била је то велика заблуда, чије последице још трпимо. Шта се заправо догодило? *Дошло је до споја неспојивог: доктринарних као стручних знања емпиријског порекла и методолошких као метатеоријских*, од доктринарних веома удаљених знања. Учињен је покушај природног спајања уља и воде, што још ником није успело. Методолошка знања се показују као исувише широка Прокрстова постеља за скромна доктринарна знања. Кретање доктринарних и методолошких сазнања наставља се одвојено, и то не у духу познатог Наполеоновог принципа – одвојено маршевати, заједно се тући, него супротно – и одвојено маршевати, и одвојено се тући, с очекиваним исходом – веома мршавим учинком. Аутори методологије ратне вештине (не методологије полемистике!) пропустили су прилику да, користећи методолошка као општа метатеоријска знања, покушају да провере доктринарна знања са становишта потпуности, прецизности, поузданости и систематичности, и изведу закључке о њиховој припадности или неприпадности науци. Нису они то учинили из простог разлога што ниједног тренутка нису посумњали у доктрину као науку. Има методолога који ни сада у то не сумњају, што је један од основних праузрока посртања војне мисли на путу њеног научног конституисања. Зато се о почетку изучавања методологије у војним школама може говорити као о својеврсном *dies nefastus* (кобном дану). Тада блокирана војна мисао још није успела да се ослободи окова. Такво, веома неповољно стање условило је потпуно запостављање много значајнијег проблема: метода како истраживања војне доктрине, тако и њене творбе и промене, те и толико неопходног ажурирања. А без решавања тих методолошких проблема доктрина неће моћи да постави неопходне захтеве полемистици и осталим војним наукама, нити ће моћи да разуме сопствена друштвена (и остала) исходишта.

6. Као својеврсни отпори продору нових идеја јављају се и следећи доктринарни моменти:

(1) Наука увек тежи избору оних хипотеза (теорије) које више обећавају у будућности независно од успеха у прошлости. За доктрину то не важи, она не бира између више понуђених хипотеза, већ напротив, она их све игнорише.¹⁵ Нема те рационалне аргументације која би помогла некој теорији да буде прихваћена, односно уважена на тај начин да би њени ставови довели до корекције доктринарног текста.

(2) Чини се да је у нас веома присутан ирационални страх од науке, јер се доживљава као привилегија елите која поседује своје, обичном смртнику неприступачне стандарде бављења науком. Та „елита“ бива,

¹⁵ Кад говорим о доктрини као субјекту мислим како на оне који су одговорни за тај документ, тако и на оне чија је професионална обавеза да формулишу доктрину.

уместо да буде рационално искоришћена зарад општег добра, свим расположивим средствима гурана (и гурнута!) на маргину збивања, те не успева ни да постане елита у правом значењу те речи.

(3) Доминантна особина официра интелектуалаца морала би да буде непатворена љубав према истини, јер би то била брана доктринарству у официрском кору. С обзиром на то да интелектуализам претпоставља позитиван, критички однос према стварности, сумњиве доктринарне одредбе не би могле да остану незапажене, као ни нове полемистичке идеје. У вези с претходним јесте и проблем пренаглашене екстензивности доктринарних „теорија“, односно, како то духовито назва Станиша Новаковић – превелики „теоријски пртљак“.

(4) Разум има чудесно својство да сам себе исправља. То својство има и наука, али нема га доктрина, или га нема у довољној, неопходној мери. А кад га и демонстрира, учини то на погрешан, методски и методолошки нерационалан начин (случајеви враћања старим, давно преживелим доктринама). То је посредан доказ да доктрина нема ваљане методологије, јер би иначе била спремна на аутокорекције.

(5) Због неразвијености адекватних, системских теорија полемистике скоро сви емпиријски проблеми су значајни и лако добијају статус научних проблема. Појмовни проблеми се избегавају, без обзира на чињеницу да нема научног напретка од решавања само емпиријских проблема.

Услови научне делатности као посредна врста отпора новим полемистичким сазнањима¹⁶

Услови научне делатности су све појаве од којих та делатност зависи било у целини, било неки њен део. Говорим о условима, а не о узроцима и чиниоцима стога што сам принуђен да их арбитарно, на основу искуства, одредим и да их, потом, доведем у однос према новоспознатим полемистичким истинама ради утврђивања њихових појединачних улога у спречавању афирмације тих нових истина.

(1) Први је услов воља (склоност, расположење, готовост) војног врха да се научна делатност уопште упражњава у војсци. Тај услов је неопходан, али не и довољан (заправо, веома је далеко од довољног). Под синтагмом „војни врх“ подразумевам врховну војну власт, у чијој је надлежности, у смислу права одлучивања, и полемистика као аутентична војна наука. Склоност војне власти ка науци мора да буде сасвим искрена, јер је опште познато да је свака власт суревњива према науци. Јавно, вербално подржавање науке, а фактичко недопуштање примене ни резултата апликативних научних истраживања било би еклатантан пример лицемерја. Наука у војсци суочава се и с неизбежним принципом егзистенције војне организације – субординацијом. Ако субординацију схватимо круто, некритички, онда наука губи сваки смисао и нема јој места у војсци.

¹⁶ То питање обрађујем на основу мог чланка *Услови истраживачке делатности...*, објављеног у часопису „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 32/94.

Паскаловом констатацијом да је моћ краљица света, а не мисао, речено је скоро све о односу власти (која има, пре свега, политичку моћ) и науке уопште, а тиме и нових научних сазнања која, на жалост¹⁷, постају истинска моћ тек када дође до њиховог научног и друштвеног прихватања и примене. Чињеница да је скоро свака власт *a priori*, традиционално, одбојна према, пре свега, друштвеној науци, озбиљно упозорава војну власт на размишљање о неопходности радикалног мењања свог односа према тој сфери војног деловања, а научне раднике упозорава на познату Маркову мисао да безобзирно и непристрасно трагање за истином није само ствар личног поштења научника већ и иманентна особина науке. Ко тај став не прихвата, није за науку. Сматрам, да и поред наведеног, наука и власт у војсци могу ићи руку под руку, јер је, свака на свој начин, одговорна за војску и њену судбину. Отклањањем традиционалних проблема из односа власт-наука (полемистика) био би отворен природни пут новим научним истинама, без којих један организациони систем, као што је војска, не може рачунати на развој и јачање.

(2) Често, у различним списима, наилазимо на синтагму „систем војних наука“ или размишљање о системској природи војнонаучне делатности. Но, мало шта је досад предузето да та делатност буде системски уређена. Телеолошка природа система претпоставља прецизно одређење општих циљева научне делатности, као и фиксирање научних вредности чијем остварењу тежи тај систем. Ми такво нешто никад досад нисмо имали! А без јасних циљева и научних вредности није било могуће формулисати стратегију научног делања као општи, дугорочни план реализације програма научног рада којим се могу остварити жељени (формулисани) циљеви. Ти и слични недостаци стварају атмосферу научне дезоријентације, у којој, сасвим очекивано, није могуће пронаћи ни ваљан критеријум друштвеног вредновања нових хипотеза, а камоли научни критеријум. Такво стање представља својеврсну „црну рупу“, у коју бесповратно понире све, па и оне најпрогресивније идеје, међу којима и оне које би могле да имају улогу локомотиве напретка. Без развоја полемологије, као своје основне, опште науке¹⁸ или матичне дисциплине по којој се разликује од других наука, војска је принуђена на стагнацију, с познатим исходом. Подсистем руковођења научном делатношћу као целином није, барем досад, долазио до изражаја. Свака област научне делатности ради „по свом плану“, нико не координира њихов рад. Јединице и установе се не јављају као конзументи резултата научних истраживања, јер немају „таквих проблема“. Војска не осећа „глад“ за научним информацијама и резултатима истраживања. Такво стање неминовно доводи до потпуне равнодушно-

¹⁷ Кажем „на жалост“ из разлога наведених у приступу проблему, односно уводу у овај текст.

¹⁸ Актуелна ратна вештина (полемистика) чини прост збир (на телеолошки начин) „објашњених“ дисциплина: стратегије, оператике и тактике. Ми лагано улазимо у нови миленијум а никако да се сетимо да преиспитамо ту „поделу“.

сти професије према било каквим новим полемистичким истинама, које тако постају саме себи сврха (наликују резултату сизифовског посла), тј. служе за интелектуално „пражњење“ стваралаца и (евентуално) задовољење интелектуалне радозналости одређеног, уског круга официра „који читају“. Последице било које, па и научне дезоријентације погубније су и од најпогрешније оријентације.

(3) Непостојање (бар субзаконски) артикулисаног модела операција и комуникација у истраживачком процесу негативно делује на процес стицања, а тиме и усвајања нових научних истина. Тај модел има следећу структуру: конзумент – наручилац посла (није претпостављени, није наредбодавац, није командант...!) има научни проблем; он тај проблем саопштава научном раднику – руководиоцу научне институције који пројектује истраживање и припрема истраживачки тим; прикупља податке, сређује их и обрађује, и на крају саопштава добијене резултате наручиоцу истраживања.

Ми смо имали, у основи, два модела: „модел“ у време ЈНА и актуелни „модел“ операција и комуникација. „Стари модел“ ЈНА био је незнатно модификован систем типичних војних субодноса, а нови поседује све фазе рада, као и наведени универзални, сем прве и последње, јер се у њему не јавља конзумент! Заједничко за оба модела је следеће: ретко када се десило да су истраживањем добијени резултати били примењени. Но, ваља рећи и следеће: овде је реч о институционалним истраживачким процесима и судбини резултата њихових напора. Сличну судбину доживљавали су, сасвим очекивано, чак и изузетни теоријски и практични доприноси – нове хипотезе – бројних прегалаца, научних радника појединачно. До тога је неминовно долазило, поред осталог, и зато што се комисије, организоване за оцену магистарских и докторских теза, никад нису понашале као државне (!), јер их нико није обавезивао да поднесу извештај одређеној, надлежној државној институцији која би морала (!!) да зна шта да предузме у сваком конкретном случају. Такво стање је највише штетило науци, јер нова сазнања нису укључивана у постојећи фонд знања. Све то одавно подсећа на познату Чеховљеву новелу *Невоља због памети*, која би у нашем случају гласила „Невоља због нових истина“, јер је тај „постојећи фонд знања“ била, и још увек је, наша доктрина тзв. *Стратегија оружане борбе*, у коју није могуће „укључити“ било шта ново. Ето још једног ваљаног разлога за хитно одвајање научних од доктринарних као стручних знања.

(4) Полемистика, као наука у настајању, није успела да развије самоодбрамбене механизме којима би се штитила од било којих и било каквих насртаја на свој интегритет, а посебно на своје новоспознате истине. То је разлог сврставања „степен научне конституисаности полемистике“ у један од услова научне делатности који се на инверзан начин јављају као препрека новим сазнањима. Јер, као што порођајем исцрпљена мајка није у стању да увек успешно штити своју новорођенчад, тако полемистика, засад, није способна да заштити своје новорођене идеје. Нејака је!

(5) Производња, вредновање, социјални статус, ангажовање и остали momenti у вези с научним кадром из домена полемистике јављају се као препрека новим сазнањима у распону крајности – од непосредних до крајње посредованих.

Начин избора кандидата за последипломске студије (критеријум избора) неадекватни програмски садржаји последипломских студија, неискусни професори, скромних могућности, неразвијена полемистичка метатеоријска знања, лоши уџбеници и недефинисани критеријуми оцењивања – све то може да доведе до продукције научног кадра сумњивих научних вредности, који не само што сам неће бити научно продуктиван, него ће, стицањем формалних титула, доћи у позицију да суди о научној продукцији других, па ће тако погасити многе племените луче знања, а очувати квазизнање. Ако би се таквим кадром попуниле научне институције, наставно-научне институције (катедре) и издавачке установе (посебно редакције теоријских часописа), те планско-административни, односно орган управљања науком, у полемистици би био створен веома јак фронт против ње саме, тј. против сваког покушаја продора нових идеја. Да се то не би догађало неопходно је преиспитати комплексно питање продукције научног кадра и отклонити слабости у том процесу.

Постојећи научни кадар не може да буде задовољан властитим третманом. У вези с тим, наводим прво податак да је наш законодавац дошао на „идеју“ да статусно (у служби) изједначи магистре с официрима који су завршили Генералштабну школу, а докторе са онима који су завршили Школу националне одбране.¹⁹

Друго, дешава се да иначе малобројни научни кадар буде упућен на командно-штапске и друге дужности за чије обављање није неопходно методолошко и метатеоријско, него одређено стручно знање. Треће (на основу другог), ненаменско ангажовање научног кадра правда се „обезбеђењем положаја“ ради правовременог или, чак, бржег напредовања у служби. Но, све то ипак говори о томе да је третман научног кадра незадовољавајући. Због таквог третмана још увек смо прилично далеко од неопходне „критичне масе“ научне свести, која би требало да дâ нови замах полемистичким истраживањима. Уместо „критичне масе“, односно, аутентичне научне заједнице, имамо скуп јединки које, из ових или оних разлога, ни међусобно не ступају у дијалог, јер и не настоје да га уприличе. Зато долазимо до парадокса да се и научни кадар, у извесној мери, јавља као врста посредног отпора новим научним истинама.

¹⁹ Да ли је потребно доказивати да ниједна школа не може да буде равна последипломским студијама? Такав промашај не може се правдати никаквом специфичношћу војне професије, јер таква не постоји. Поменуте школе су, у основи, курсеви за довршавање у војној академији започетог, а незавршеног школовања. На тим курсевима се методологија, као основна научно-наставна дисциплина за образовање научног кадра, изучава информативно, и то је један од основних разлога неодрживости статусног изједначавања магистара војних наука са онима који заврше Генералштабну школу или Школу националне одбране.

Извесно је да војна делатност мора да буде научно заснована. Ако тај став прихватимо као принцип живота војне организације, обавезни смо да градимо услове за научни рад који не само да неће бити неуслов за научне делатности, а тиме и препрека новим сазнањима, него ће чинити оптималну основу за целисходну, планску, целовиту, дугорочну, бржу, ефикаснију и ефективнију активност трагања за полемистичким истинама. Да бисмо до тога дошли потребно је, за почетак, учинити следеће: рећи јасно шта је доктрина, а шта наука; решити на задовољавајући начин однос власти и науке, прецизније речено – супротност субординације и процеса операција и комуникација у истраживању; приступити планском уклањању оних слабости у војној мисли које јој не допуштају сврставање у конституисане науке; формулисати јасну стратегију научне делатности и, на крају (не и по значају), кадровски, материјално и организационо јачати и системски интегрисати истраживачке институције.

Искуство из оружане борбе као препрека новим полемистичким сазнањима²⁰

Здраворазумско, уобичајено значење искуства може се свести на следеће: оно што се сазна у животу. Но, то „што се сазна“ остало би лична својина кад не би било и „практичних“, „објективних“ и „истинитих“ искустава, на основу којих се могу како-тако постављати и, условно говорећи, развијати теорије, учења и научне области. Једна од теорија (називам је тако у духу, раније поменуте, Кантове флексибилности) емпиријског порекла јесте и теорија полемистике. Да бисмо утврдили којој би емпиријској струји могли припадати ствараоци војних доктринарних теорија (од којих је полемистичка мисао почела да се развија) претпостављам да би требало уложити велики истраживачки напор, који не би морао да буде и успешан. Да није препоручљиво улазити у подухват такве врсте довољно говори чињеница о неуспешности, делимичној или потпуној, доктринарних поставки оних држава које су те поставке градиле претежно на искуствима из претходних ратова. Посредно закључујући на основу те чињенице, видљиво је да су аутори доктринарних текстова били знатно ближе сензуализму као екстремном правцу емпиризма него некој његовој умереној струји. Дакле, фаворизовано је чулно, а запостављено логичко, математичко и хеуристичко сазнање.

Екстремни емпиризам, као интуитивно прихваћена филозофско-методолошка концепција војних доктрина,²¹ био је, у прошлости и сада, једна од основних препрека за развој нових истина о оружаном борби, а тиме и главна кочница развоја полемистике, као науке, и доктрине,

---

²⁰ Тезу операционализујем делимично и с ослоном на мој чланак *Скица за појам искуства из оружане борбе*, објављен у „Новом гласнику“ бр. 2/93.

²¹ Реч је о интуитивно, спонтано и несвесно прихваћеном емпиризму, а не емпиризму као филозофски аутентичном погледу на живот.

као програма делатности војне струке. Чиме се та тврдња може доказати?

(1) Ствараоци војних доктрина нису се никад питали од које теоријске основе треба поћи у посматрању одређених догађаја оружане борбе ради стицања „релевантних искустава“ за градњу доктринарних ставова. У вези с тим, Новаковић наводи мишење Хајнца Поста, који полази од тога да су емпиријска посматрања недовољно релевантна за стварање нових теорија. Јер, посматрања која нису била већ изражена кроз постојећу експлицитну теорију веома ретко су доприносила кретању ка новим теоријама. Поправка, тј. усавршавање неке теорије, или стварање неке нове теорије, увек претпоставља постојање некакве претходне теорије. Поправка доктринарне теорије на основу нових искустава, стечених без ваљаних теоријских знања о искуству и на непоузданој доктринарној теорији, доводи до искуствених знања кратког трајања, односно до знања која важе за ту ситуацију оружане борбе или, у најбољем случају, за оружану борбу у којој је искуство стечено. Чим се услови оружане борбе промене, многа искуства више не важе. Ослоњене на таква знања, доктрине су претежно биле окренуте прошлим, а не будућим ратовима, за које су писане. Користећи архаична доктринарна знања у новим околностима, новим ратним ситуацијама, људи су се сналазили зависно од степена индивидуалне прилагодљивости, јер им је доктринарна теорија била од мале користи. Отуда, ако би и полемистика остала, као и војна доктрина, искључиво емпиријска наука, она се науком не би смела ни назвати, јер тако утемељена не само што нема снаге за самоисправљање, већ је брана развоју новог типа сазнања – рационално теоријског сазнања.

(2) Упрошћено је схватање искуствених знања као знања стечених искључиво чулним опажањима. Заправо, прво ваља рећи да је методологија наука утврдила да се искуство не стиче опажањем, него посматрањем, и да оно претпоставља свест о свим непосредним психичким доживљајима (емоције, афекти, јака узбуђења). Оно је свест о конкретном предмету или појави, а мишљење је свест о нечем општем, константном и апстрактном. Мишљење је увек активистичко и стваралачко, и увек превазилази искуство. Представе стечене искуством могу бити више слике (ближе опажању) или више апстракције (ближе појму). Досадашња искуства из оружане борбе била су претежно слике (није случајно што се и сада у нас говори, на пример: „слика рата“!). Ради више апстракција неопходно је, поред осталог, официрима дати теоријска знања о искуству, јер их они не добијају или, прецизније, не добијају их у право време. Тако се једно редуковано или чак вулгаризовано значење искуства јавља као озбиљна препрека новим полемистичким сазнањима.

(3) И пракса се јавља као отпор новим спознајним продорима у полемистици на сличан начин као и искуство због њеног једностраног схватања. Наиме, под праксом се обично, и погрешно, подразумева производна, физичка делатност, а занемарује се чињеница да у њу

спадају и најсложенији научни подухвати. За научну спознају пракса је значајнија од искуства, јер се у грађењу ма које теорије, као индиректног сазнања, полази од праксе. Непризнавање праксе као мисаоне делатности истовремено је и непризнавање нових идеја у полемистици, идеја које потичу из праксе.

Закључујући осврт на искуство из оружане борбе као један од могућних узрока стагнације војне мисли напомињем и следеће: *практично, објективно и истинито искуство је адекватна основа за објашњење свих категорија непосредног сазнања (не сазнања уопште)*. Да би она то била и у процесу спознаје оружане борбе официр мора поседовати теоријска знања о њима, јер лаичко, редуковано схватање („позитивно“ и „негативно“ искуство) ставља искуство у супротну позицију – постаје препрека непосредној спознаји.

Негативни војнички дух као априорни облик отпора новим идејама

Војвода Живојин Мишић записао је у својој *Стратегији* да официр мора бити интелектуалац, позитивног карактера, односно несумњивих моралних врлина, јер само морално и духовно снажна личност може бити професионално одговорна у миру и позитивно стајати на бранику отаџбине у рату. Поданик у официрској униформи не може учинити ништа ни за себе, ни за друге.²² Свака, па и наша војска, у свом саставу има, на сву срећу по правилу, знатно више официра на које се односи Мишићев захтев него оних других, које војвода сврстава у непожељне, тј. у поданике (ћифте, малограђани). Ти „други“, мада малобројнији, и обично без значајније улоге у војсци, знају на свој начин да се наметну и тако доведу организацију до кризних тренутака, чак и до озбиљније стагнације. Најтеже последице до којих може довести насиље „поданичког клана“ над организацијом у духовној су сфери, тј. у спречавању развоја напретка науке.

Насиље о којем је реч антиинтелектуалне је природе и потиче од тог тзв. негативног војног духа и његовог појавног облика антистила. Својства тог менталитета су: скученост, сапетост, изопаченост, отуђеност, извештачени духовни склоп (начин доживљавања и мишљења, вредновања, понашања и реаговања), који не обезбеђују никакав позитиван интелектуални помак, већ стагнацију личности, а тиме и услове за оптимално растакање војне организације.

Због друштвене улоге војске да чува постојеће, које је често старо, па и застарело, менталитет те категорије официра (даљи текст се на њу односи) пасивно је делатан. Оно „што јесте“ супротставља се ономе „што настаје“. То „што јесте“ у сфери знања јесте доктринарно знање, које нико тако здушно не брани као што то чине доктринари и догмате.

---

²² Тезу о негативном војничком духу као отпору новим сазнањима елаборирам с ослоном на свој чланак *Мишићева капа не иде на такву главу*, објављен у недељнику „Војска“ 18. марта 1993. године.

То „јесте“ чува од нових идеја и нових сазнања антименталитет и антистил. Пасивност, препуштање постојећем стању, нераду, непредузимљивости, војни је избор. Такав официр се не осећа субјектом, није личност, није чак ни индивидуа. С обзиром на то да се такав круто држи устаљених обичаја, свака новина, а посебно она радикална, за њега је неприхватљива. Он је човек организације, која је његов најбољи заклон. Такав ментални склоп живи само једну временску димензију – садашњост прошлости (свети Августин). Шта ће бити сутра, шта ће се десити људима које он „води“ својим одлукама – њега то не интересује. Зато он презиру сваку нову идеју проспективне природе.

Негативни војнички дух је дух сиромаштва, рутине и „чистоће“, дух који бежи у заклон искуства. Таквом менталитету је страно све што је ново. Зато он безрезервно прихвата доктринарно учење и постаје ортодоксни доктринар – догмата. Такви слепо верују у доктрину, јер за њих не постоји објективна ситуација која диктира промену доктрине. Они презиру сваку чињеницу и најuverљивије доказне поступке који оспоравају доктринарне одредбе.²³

Ако системом васпитања и образовања обезбедимо да ниједан официр не буде пуки занатлија, већ интелектуалац, беспредметна ће бити расправа о наведеној тези.

Здраворазумска основа сазнајне моћи официра као посебан тип отпора новој полемистичкој спознаји

Наш официр у војној академији недовољно изучава логику као фундаменталну и (за све остале науке) инструменталну научну дисциплину, односно као једино поуздан критеријум мишљења. Његов критеријум мишљења је здрави људски разум, дограђен и модификован (непосредном) средњошколском логиком (оних који су логику учили као наставну дисциплину) и посредном логиком наставних предмета изучаваних у средњој школи и у војној академији.²⁴ Основа сазнајне моћи официра, дакле, остаје тзв. *logica utens*, или здрави људски разум.

Хегел је тврдио, с правом, да здрави људски разум никад није био филозофија, већ често нездрави људски разум. Против сваког људског разума било би мишљење, пре Коперника, да се Земља окреће око Сунца. Здравни људски разум је начин мишљења неког времена. Њиме владају одређена мишљења а да он тога није свестан. Он има предрасуда, држи се уобичајених схватања и није критичан према постојећем садржају. Он је споран и у односу према самој стварности, јер се заснива

²³ Поменути моменти били су довољни аргументи савременом немачком филозофу науке Полу Фајерабенду да скоро резигнирано закључи како је веома тешко, можда и скоро немогуће, борити се аргументима против последица индоктринације.

²⁴ У наредној, једногодишњој вишој школи од војне академије – Генералштабној, официр се упознаје с кратким методолошким курсом, а у највишој (опет једногодишњој) војној школи методологијом, као примењеном логиком, не бави се ни толико. На последипломским студијама се темељито изучава методологија, али се за те студије опредељује занемарљиво мали број официра.

на чулној спознаји. Због његове чулне заснованости наглашено је догматичан. Здравни људски разум је ограничен у односу на спекулацију, коју Хегел види као појмовно кретање које у тези види и антитезу, тј. јединство разлика. Здравни људски разум не разуме појмовно мишљење, он га мрзи јер не може да га прати. Зато је он противник како постојећих, тако и нових научних знања, јер науке нема без појмова. Здравни људски разум је наглашено тврдоглав. То својство везано с његовим чулним пореклом основа је упорности којом брани догматизоване доктринарне ставове *Стратегије оружане борбе* од нових научних спознаја, које те ставове, научно коректно, оспоравају.

О здравом људском разуму не може се *a priori* рећи ни да је позитиван, ни да је негативан, без разматрања конкретног случаја. Хегел за Волтера каже да је његово дело пример правог, здравог људског разума. И док га је Волтер имао у високом степену, многи о томе само причају да би своју глупост продали као људски разум. Зато је такав људски разум само сурогат мишљења. Волтер је као стваралац био изузетак који је поседовао богатство правог људског разума, изузетак који потврђује спознајну немоћ начина мишљења којим се не стиже до научне истине. До научне истине се долази формулисањем појмова, њиховим доследним логичким извођењем, од категоријалних до разних типова изведених појмова (по логичком садржају). Само тако се стиже до општости знања, знања које није резултат опште неодређености и мањкавости здравог људског разума. Спознаја здравог људског разума није и не може бити својина сваког самосвесног ума, већ то може бити она спознаја која је остварена научним поступком.

Као спонтана препрека новој полемистичкој спознаји здрави људски разум се ипак јавља у одређеној форми – као јавно мњење. Јавно мњење је преовлађујући став припадника војне професије о новим полемистичким сазнањима. Једно тако формирано јавно мњење, подржано од стране одређених ауторитета, устало је да здушно брани доктрину државе која је нестала (захваљујући управо њој, тој доктрини и њеној примени), од (понуде) нове доктринарне идеје коју је артикулисао Институт за ратну вештину. Заборавило се, при томе, да је свака доктрина посао државе, а такви послови су исувише озбиљни да би подлегали решењима која нуди јавно мњење, јер је оно засновано на мноштву предрасуда. Јавно мњење треба уважавати и прецизирати, но то могу да чине само историјске личности које су кадре да нађу оно што је истинито у јавном мњењу. Такве личности остварују бит времена презирући маргиналније, и зато се без њих ништа велико не може учинити.

Здравни људски разум је природно разумевање или резоновање које поседује сваки човек. Може се то назвати и разборитошћу или разложношћу, односно мисаоном непосредношћу којом се схвата смисао нечега. Међутим, та општа људска способност мишљења није довољна за било какве научне помаке у сазнању, а камоли за револуционарне заокрете. Остати на здраворазумским основама нових спознаја не значи ништа друго него одрећи се и помисли на научни прогрес. Без *logice docens* нема полемистике као науке.

Мислити „отпоре“ новим научним истинама у полемистици не значи ништа друго него бавити се својеврсним, спонтано развијеним системом сила, усмереним на одбрану, пре свега, мана постојећег војног логоса (збиље, ума и разума) од „насртаја“ нових, том уму и разуму страних и за њега неприхватљивих теорија. Критикујући ирационалне, субјективистички утемељене отпоре слободнијем и бржем развоју полемистике као фундаменталне (тимае и инструменталне) војне науке, желео сам да, на што непосреднији начин, укажем на чињеницу да би поменути „систем сила“ требало што пре разбити свесном акцијом, јер он је доказ немоћи разумевања нових идеја, а тимае стагнације војне организације и њене делатности. Ваља знати да без радикалног раскида с третманом војне доктрине (*Стратегије оружане борбе*) као науке, полемистика, као стварна војна наука, неће бити друштвено призната у догледно време и природно укључена у општи фонд људских знања. Ако бисмо војну доктрину прогласили (бар декретом) научно мртвом теоријом, извели бисмо научну револуцију неслућених размера и тако пожељних последица.